

ПРОБЛЕМАТИКА РОЗВИТКУ СТАРТАП-ПІДПРИЄМНИЦТВА В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФСЬКИХ ВЧЕНЬ

Анастасія Мазур

Львівський національний університет імені Івана Франка, 79008
м. Львів, проспект Свободи, 18
e-mail: anastasiia.mazur@lnu.edu.ua

Анотація. У статті розглянуто теоретичні засади дослідження розвитку стартап-підприємництва у філософських працях. Виокремлено та проаналізовано кожен період філософії та значення окремих праць при визначенні сутності структури стартапів, серед яких ідея стартапу, життєвий цикл. Охарактеризовано роль держави у загальному регулюванні суспільних процесів. Встановлено, що дослідження сутності стартапів з точки зору філософського підходу є важливим, оскільки філософія та філософські знання були одними з перших в розвитку науки, яка включала в себе на початкових етапах все наукове знання, не відокремлюючи окремі галузі знань, відповідно, у філософських працях були започатковані основи сутності стартапів, в яких першочерговою є ідея, знання, технології, інновації та підходи до ролі держави у системі регулювання.

Ключові слова: стартап, філософія, ідея, життєвий цикл стартапів, державне регулювання

Постановка проблеми. Проблематика визначення сутності поняття «стартап-підприємництво» потребує детальнішого дослідження у контексті різних періодів філософії, праці яких мали перші положення щодо внутрішніх та зовнішніх елементів стартапів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні положення філософії досліджують вітчизняні вчені, зокрема, Рижак Л., Попович Т. П., Галас В.І., Кремень В. Г., Ільїн В. В. Різноманітні аспекти розуміння технічної складової, інновацій з точки зору праць філософів у своїх дослідження виділили такі автори як Терешкун О. Ф., Чумак О.В., Чурсінова О., однак, малодослідженим залишається дослідження взаємозв'язку між філософією та стартап-підприємництвом.

Постановка завдання. Метою дослідження є поглиблення теоретичних положень при визначенні сутності стартапів за допомогою окремих періодів філософії та філософських праць.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основи філософських знань дають змогу визначити кількісне визначення речей, динаміку світу, рух та простір та основи ідей, окремі аспекти розподілу праці та мотивації, визначення впливу техніки та інновацій на суспільство, що в загальному вираженні мали передумови виокремлення стартап-підприємництва, як окремої та самостійної діяльності.

У період античності (VII-V до н.е. – IV н. е.) філософські та економічні думки розвивалися паралельно. Серед визначних мислителів тієї епохи звернемось до праць Піфагора, Геракліта, Зенона, Платона, Аристотеля та Ксенофонта.

У античній філософії значна увага приділялася вченням про сутність буття. Приділяючи увагу питання порядку та законів світобудови грецький мислитель Піфагор через осмислення природи числа, вважав, що через число можна вивчити та встановити гармонію у світобудові, суспільстві чи людині, числова основа виявляє себе в кількісній визначеності речей та всього космосу [8, с.112]. Кількісні визначення в структурі стартапів є обов'язковою складовою, оскільки, через математичні та статистичні розрахунки стартапери створюють інформаційну базу для потенційних інвесторів чи венчурних фондів.

Геракліт, звертаючись до проблеми динаміки світу, висвітлив підхід, що все є постійно змінним та рухливим (panta rei – все тече, все змінюється), водночас, мислитель не виключав спокою, зокрема сталості у часі конкретного буття речей [8, с.113]. Дослідження динаміки є одним із перших кроків при створенні стартапів та пропонуванні ідеї потенційним інвесторам та споживачам.

Продовжуючи життєвий цикл стартапів, можна провести паралель із вченням Зенона, який у вченнях про рух та простір, навів приклад: стріла, що рухається, логічно ніколи не пройде й найменшого відтинку простору, бо перед тим вона мусить пройти нескінченну кількість дрібніших відтинків [8, с.116]. У відображенні життєвого циклу стартапів, окрім основних етапів, стартапери мають багато дрібних завдань в контексті кожного етапу, які впливають на кінцевий результат та загальну роботу команди.

Вивчення ідеї лягло в основу філософії Платона, згідно з мислителем ідеям підпорядкована та з них повстає все розмаїття дійсності, однак, кількість ідей не є безмежною та світ ідей досягається лише розумом. Як зазначає В. Кондзьолка, Платон представляє ідеї в трьох головних функціональних проявах. По-перше, в онтологічному, коли ідея розглядається як своєрідний прототип, модель, взірць або сутність всього існуючого. По-друге, в логічному, коли ідея трактується як загальне поняття, що служить засобом пізнання речей і предметів. По-третє, в телеологічному, коли ідея розглядається як мета, до якої як до верховного Добра тягнеться все існуюче [8, с.122].

В даному періоді основним видом діяльності було землеробство. Ксенофонт (444-355 р. до н.е.) у своїх поглядах щодо розподілу праці, зазначав, що це простір для розвитку талантів та здібностей працівника згідно з його нахилами [2, с.53]. Дане трактування може знайти своє відображення у розподілі ролей у команді стартапів, оскільки, кожен член команди займається окремим напрямком, який найбільше імпонує його власним можливостям.

Економічні погляди Аристотеля знайшли своє відображення у питанні мотивації, що на його думку, відображалася не тільки у формі матеріальних речей, а й у доброчинності, моральній досконалості, духу, який панує над тілом [8, с.57]. Дані погляди також можна віднести до шкіл менеджменту, які набули свого розвитку у XIX столітті, де мотивація виступає не тільки елементом задоволення матеріальних потреб, а й внутрішнім фактором.

Важливим аспектом при вивченні античного періоду є розвиток науки: створення першого вищого навчального закладу («Лікей» - розвиток географічної та зоологічної науки, за часів Аристотеля), науковий центр (створений Птолемеєм, який розробив наукову географію, і дав 8 тисяч координат різних географічних місць, остаточно

доведено Ерастофеном, що Земля – це куля, створення геометрії Евклідом), народження інженерної науки – механіки [5, с.37-46].

Розглядаючи поняття «техне» в добу античності Чурсінова О. зазначає, що поява та розвиток техніки та технічної діяльності в Україні безпосередньо пов'язана з античною культурою. Технологічна структура тих часів характеризувалася безпосереднім зв'язком суб'єкта з предметом праці, оптимальність якої визначається його вмінням і кваліфікацією, при цьому техніка має справу з продукуванням чогось, чого не існує в готовому вигляді. Античне розуміння «техне» передбачало її осмислення в контексті співвідношень теоретичної, практичної та продукуючої діяльності, при тому саме поняття «техне» прочитувалось як управність, мистецькість, а тому більше зближувалося з мистецтвом, ніж із тим, що ми нині розуміємо під технічною діяльністю [12, с.77-78, с.81].

У період античності створені першооснови таких наук як геометрія, механіка, географія, астрономія, що дало можливість в подальшому розвивати нові технологічні підходи та вдосконалювати існуючу техніку з використанням інноваційного підходу.

Період Середньовіччя характеризувався здебільшого релігійними напрямками у філософії та продовженням економічних думок щодо землеробства. У Середньовіччі неподільно панувало натуральне господарство зі слабким суспільним поділом праці. Знаряддя праці залежали від фізичної сили та вправності майстра. Будь-які зміни, нововведення, інновації, винаходи вважали неприйнятними, якщо вони не були зафіксовані у каноні. Цехові організації, гільдії ремісників суворо наглядали та забороняли користуватися новою технікою, технологією, рекламувати вироби та продавати їх за нижчими цінами, ніж ті, які були встановлені статутами цехів та гільдій. Винахідництво не тільки не схвалювали, а й вважали шкідливим, оскільки модернізація техніки і технології могли призвести до втрати роботи або її здешевлення, зруйнувати традиційну структуру ремесла. Через неприйняття новизни середньовічним світоглядом техніка ремесла здебільшого була анонімною. Винахідники часто приховували своє авторство або приписували його якомусь авторитету. Середньовічний світогляд не сприймав світ у русі та розвитку [10, с.90-94].

У філософії середніх віків цікавим фактором опанування нових знань виступали диспути, при яких від студентів вимагалися ерудиція, знання та мовна культура, і, в результаті, вони мали розумово-мисленнєвий розвиток [8, с.161]. В контексті стартапів – ведення дискусій та мозкового штурму допомагають засновникам генерувати нові ідеї, вирішувати нагальні питання на кожному етапі життєвого циклу.

Доба Відродження у філософії характеризувалася зміщенням акценту на всебічний розвиток людини. Першочерговим виступає формування певного рівня самосвідомості, найважливішими стають такі риси як гордість, самоствердження, розуміння власних сил та талантів, життєрадісність та вільнодумство. Розвиток виробництва та науки повернули філософію до вивчення природи. Важливим досягненням даного періоду геліоцентрична система світу, що була математично обґрунтована М. Коперником та внесла зміни до поглядів середньовіччя на світ [3, с.119-121].

У своїх пошуках правди про людину Ніколо Макіавеллі вважав, що людськими думками керує інтерес, який є їх найпотужнішим стимулом і проявляється різними способами, але здебільшого визначається бажанням захистити особисту власність. Еразм Роттердамський міркував про соціальний статус людини і вважав, що істинна знатність полягає в постійних зусиллях і боротьбі за підвищення моральності та її

удосконалення. Вроджені здібності не є вирішальними для досягнення людського щастя та благородства; виховання та освіта мають бути вирішальними [2, с. 125-127].

У працях мислителя-гуманіста Станіслава Оріховського (1513-1567) також прослідковується звернення до науки та знань, як дороговкази у людських діях, роблять їх цілеспрямованими та плідотворним, а особиста свобода та воля є джерелом мотивацій активної поведінки. Поділ праці С. Оріховський виводив з особистого обдарування та таланту кожної людини [2]. Дані твердження мислителів частинно пов'язані і з переходом в постіндустріальне суспільство, де знання роблять передумови інноваційному розвитку, відповідно створенню стартапів.

Отже, доба Відродження продовжила концепції Античності (у відхиленні від суто релігійних установ – як було у Середньовіччі), при цьому звернення уваги відбулося саме на людину та її внутрішні і зовнішні переконання..

Філософія Нового часу була започаткована англійським дипломатом та політичним діячем Френсісом Беконем (1561-1626), який був переконаний, що філософія не тільки орієнтувала на наукові знання, а й на їхнє практичне застосування. Ф. Бекону вдалося точно визначити не стільки мету знання, скільки його роль у майбутньому світі технологій (органічне поєднання експериментальних досліджень із можливостями абстрактного узагальнення результатів) [9, с. 25, 8, с. 293].

У другій половині XVIII столітті філософія виступає у Просвітництві, особливістю є перенесення інтересу зі сфери дослідження, вивчення шляхів пізнання природи на соціальні, політичні, правові, економічні, релігійні взаємини людей. У Просвітництві виникають погляди щодо державного регулювання, через перехід до індустріальної цивілізації та відмежування громадянського права від природного (табл.1.).

Таблиця 1

Відображення ролі держави у філософії Просвітництва

Філософ	Роль	Визначення
Томас Гобс (1588–1679)	Форми держави	демократія – це народоправство, тобто участь в управлінні беруть усі, хто хоче; аристократія – це правління виокремленої частини громадян; монархія - правління однієї особи
Джон Лок (1632–1704)	поділ державної влади	Законодавча, виконавча, федеративна. Усвідомлення індивідом себе як громадянина, який має гарантовані державою права й стверджує себе в суспільстві як соціальний індивід, спираючись на право, яке соціально робить рівними всіх громадян.
Шарль Монтеск'є (1689–1755)	Поділ законів	- міжнародні, що регулюють відносини між країнами, - політичні, що регулюють відносини між урядом і народом, громадянські, що регулюють міжособові стосунки.
Жан-Жак Руссо (1712–1778)	Види нерівності	Фізична нерівність походить від природи і є минучою; в поняття політичної нерівності Руссо включає «аристократів», тобто статус аристократів із законними привілеями; майнова нерівність пов'язана з політичною нерівністю: купка аристократів розкошує, а народні маси бідують.

У німецькій класичній філософії (80-ті р. XVIII ст. - 40-ві роки XIX ст.) відбулося обґрунтування ідеї суспільної закономірності та виділено економіку як сферу її найяскравішого вияву, предметом дослідженні філософів виступали творчість, праця та її знаряддя.

У філософських міркуваннях Г. Гегеля відображаються підходи до власності та розвитку. Власність підкреслюється в концепції громадянського суспільства, що являє собою «суспільство власників, які пропонують один одному взаємне визнання. Воно складається з вільних індивідів, які спілкуються один з одним для реалізації своїх потреб та інтересів, головним чином у сфері соціально-економічної діяльності [6, с.63]. На думку Гегеля, наше мислення, а в рівній мірі і буття, ніколи не буває статичним, воно завжди переходить до іншого, прямо протилежного, кожен наступний крок заперечує попередній. У результаті такого заперечення обидві протилежності шукають примирення, тому відбувається розвиток [7, с. 248].

Кант у роботі «Про педагогіку» стверджував таку думку: «Два людських винаходи можна вважати найважливішими: мистецтво управляти і виховувати,— але саме на них тримається суспільство». Кант був переконаний, що країною повинні керувати не люди, а закони. Законодавча влада держави має втілювати «в собі об'єднану волю народу» [4, с.10].

У посткласичній філософії (сер. XIX - поч. XXI ст.) висвітлюється інтерес до визначення категорії «нове». Дж.С. Міль (родоначальник позитивізму) характеризував нове, як деяке співвідношення між станами, які мають тенденцію до повторення, а його сутність виділена у перервності станів, що зберігаються. В. Джеймс (представник прагматизму) виділяє «нове» як результат вільної творчості [11, с. 14-15].

Філософ Мартін Гайдеггер (представник екзистенціалізму) у пізній час розвитку своє філософської думки підняв питання щодо розвитку техніки та її впливу на людину. Розкриваючи сутність техніки філософ використовує два поняття: з однієї сторони техніка являє собою засіб для досягнення цілі, з іншої - техніка є відомого роду людська діяльність. Зводячи два поняття до одного філософ вказує на їх залежність – ставити цілі, створювати та використовувати засоби для їх досягнення і є людською діяльністю. Філософ відзначає потреби і цілі, як фактори для створення техніки (як приклади: електростанції, реактивні літаки).

В даному випадку складно не погодитись із Мартіном Гайдеггером, оскільки, більшість інновацій створюються за рахунок людських потреб в окремі часові періоди та цілей, що ставлять перед собою як окрема людина, так і держава загалом. Інструментальність техніки зводиться до чотирьох причин:

- 1) *causa materialis* – матеріал, речовина, з яких виготовлено;
- 2) *causa formalis*, форма, образ, яку приймає цей матеріал;
- 3) *causa finalis* – ціль з якою створюється;
- 4) *causa efficiens* – той, хто створює [1, с. 206].

Дані причини є універсальними та можуть використовуватися і для опису інновації чи стартапу, оскільки, для впровадження ідеї необхідне чітке визначення причинних зв'язків.

У сучасному вимірі, розширення інтересу до філософії виступає у появі філософських стартапів. У 2018 році був організований «Перший конкурс філософських стартапів», одним із ініціаторів якого став Український фонд стартапів. Метою даного конкурсу було системне дослідження публічної філософії, як соціокультурного феномену та подальше сприяння її розвитку в Україні [13].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Досліджуючи проблематику становлення поняття «стартап» звернено увагу на розвиток філософських уявлень про рух, ідею, технологію та інновації. У Античній філософії відображалися такі першооснови знання про кількісне визначення речей, динаміку світу, рух та простір та основи ідей, окремі аспекти розподілу праці та мотивації, всі ці складові лежать в

внутрішній структурі стартапів. У філософії Середніх віків важливими для стартапів виступають дослідження диспутів, оскільки, зіткнення думок відбувається на кожному етапі життєвого циклу стартапів, що належить як до внутрішньої, так і до зовнішньої оцінки. Дослідження сутності людини в Добу Відродження в контексті стартапів відзначається важливістю досягнення знання про людину, як творчу істоту. Технічні та інноваційні впровадження переміщали інтерес філософів до державного регулювання, впливу інновацій на суспільство та світ загалом. На сучасному етапі, окремо виступають філософські стартапи у публічному просторі, що виокремлює даний напрямок окремими предметом для подальших досліджень.

1. Гаюк І. Я. Специфіка історичного розвитку культури вірменської діаспори в Україні. URL: https://ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/specrada/specrada/Gauk/disGauk.pdf (дата звернення 25 жовтня 2022 р.)
2. Злупко С.М. Основи економічної теорії: навч. посібник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка. 2001. 628 с.
3. Кремень В. Г., Ільїн В. В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: підручник. Київ: Книга. 2005. 528 с.
4. Мармаза О.І. Основи теорії менеджменту. Харків: ТОВ «Планета-принт». 2015. 139 с.
5. Михайличенко О.В. Історія науки і техніки: навчальний посібник. Суми: СумДПУ, 2013. 346 с.
6. Політологічний енциклопедичний словник: навч. пос. Київ: Генеза. 1997. 400 с.
7. Попович Т. П., Галас В.І. Гегелівське розуміння права у контексті його філософської системи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. № 42. С. 247–253
8. Рижак Л. Філософія як рефлексія духу : навчальний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка. 2009. 640 с.
9. Рупаш О.В., Радзіняк Т.І. Історія науки і техніки: навч.-мет. Посіб. Чернівці: Чернівецький нац.ун-т. 2011. 176 с.
10. Терешкун О. Ф. Особливості середньовічної парадигми техніки. *Вісник Черкаського університету: Серія Філософія*. 2017. № 1. С. 88–97
11. Чумак О.В. Інноваційна діяльність як чинник розвитку суспільства в умовах глобалізації : дис. канд. філософ. наук :. 09.00.03. Запоріжжя. 2015. 224 с.
12. Чурсінова О. Античне розуміння "техне" як передумова європейського філософського технічного дискурсу. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2014. № 726-727. С. 77-82.
13. Ясна І. Публічна філософія в Україні: перші підсумки і спостереження. URL: https://www.academia.edu/43481743/Публічна_філософія_в_Україні_перші_підсумки_і_спостереження (дата звернення 27 жовтня 2022 р.)

References

1. Hayuk I. YA. Spetsyfika istorychnoho rozvytku kul'tury virmens'koyi diaspory v Ukrayini. [The specifics of the historical development of the culture of the Armenian diaspora in Ukraine]. URL: https://ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/specrada/specrada/Gauk/disGauk.pdf [in Ukrainian]
2. Zlupko S.M. Osnovy ekonomichnoyi teorii: navch. posibnyk. [Foundations of economic theory]. L'viv: LNU im. I. Franka. 2001. 628 s. [in Ukrainian]
3. Kremen' V. H., Il'yin V. V. Filosofiya: myslyteli, ideyi, kontseptsiyi: pidruchnyk. [Philosophy: thinkers, ideas, concepts]. Kyiv: Knyha. 2005. 528 s. [in Ukrainian]

4. Marmaza O.I. Osnovy teoriiy menedzhmentu. [Fundamentals of management theory]. Kharkiv: TOV «Planeta-prynt». 2015. 139 s. [in Ukrainian]
5. Mykhaylychenko O.V. Istoriya nauky i tekhniky: navchal'nyy posibnyk. [History of science and technology]. Sumy: SumDPU, 2013. 346 s. [in Ukrainian]
6. Politolohichnyy entsyklopedychnyy slovnyk: navch.pos. [Political science encyclopedic dictionary]. Kyiv: Heneza. 1997. 400 s. [in Ukrainian]
7. Popovych T. P. , Halas V.I. Hehelivs'ke rozumynnya prava u konteksti yoho filosofs'koyi systemy. [Hegel's understanding of law in the context of his philosophical system]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*. 2017. № 42. S. 247–253 [in Ukrainian]
8. Ryzhak L. Filosofiya yak refleksiya dukhu : navchal'nyy posibnyk. [Philosophy as a reflection of the spirit]. L'viv : Vydavnychyy tsestr LNU imeni Ivana Franka. 2009. 640 s. [in Ukrainian]
9. Rupash O.V., Radzynyak T.I. Istoriya nauky i tekhniky: navch.-met. Posib. [History of science and technology]. Chernivtsi: Chernivets'kyy nats.un-t. 2011. 176 s. [in Ukrainian]
10. Tereshkun O. F. Osoblyvosti seredn'ovichnoyi paradyhmy tekhniky. [Peculiarities of the medieval paradigm of technology]. *Visnyk Cherkas'koho universytetu: Seriya Filosofiya*. 2017. № 1. S. 88–97 [in Ukrainian]
11. Chumak O.V. Innovatsiyna diyal'nist' yak chynnyk rozvytku suspil'stva v umovakh hlobalizatsiyi : dys. kand. filosof. nauk :. 09.00.03. [Innovative activity as a factor in the development of society in the conditions of globalization]. Zaporizhzhya. 2015. 224 s. [in Ukrainian]
12. Chursinova O. Antychne rozumynnya "tekhne" yak peredumova yevropeys'koho filosofs'koho tekhnichnoho dyskursu. [The ancient understanding of "tekhne" as a prerequisite of the European philosophical and technical discourse]. *Naukovyy visnyk Chernivets'koho universytetu*. 2014. № 726-727. S. 77-82. [in Ukrainian]
13. Yasna I. Publichna filosofiya v Ukrayini: pershi pidsumky i sposterezhenyya. URL: https://www.academia.edu/43481743/Publichna_filosofiya_v_Ukrayini_pershi_pidsumky_i_sposterezhenyya [in Ukrainian]

PROBLEMS OF THE DEVELOPMENT OF A STARTUP-ENTREPRENEURSHIP IN THE HISTORY OF PHILOSOPHICAL DOCTRINE

Anastasiia Mazur

*Ivan Franko National University of Lviv,
79008 Lviv, Prospekt Svobody, 18
e-mail: anastasiia.mazur@lnu.edu.ua*

Abstract. The article examines the theoretical foundations of research on the development of startup entrepreneurship in philosophical works. Each period of philosophy and the meaning of individual works in determining the essence of the structure of startups, including the idea of a startup and the life cycle, are singled out and analyzed. Ancient philosophy reflected the following fundamentals of knowledge about the quantification of things, the dynamics of the world, movement and space and the foundations of ideas, certain aspects of the division of labor and motivation, all these components lie in the internal structure of startups. The period of the Middle Ages was characterized mostly by religious trends. During the Renaissance, the focus of attention in the writings of philosophers was precisely on man and his inner and outer beliefs. The role of the state in the general regulation of social processes in the philosophy of the Enlightenment is characterized, the role of the

state and their definition are singled out. In post-classical philosophy, interest in the categories of the new and highlighting the issue of technology development and innovation is highlighted.

The results of the article was established that the study of the essence of startups from the point of view of a philosophical approach is important, since philosophy and philosophical knowledge were among the first in the development of science, which included all scientific knowledge at the initial stages, without separating separate fields of knowledge, accordingly, in philosophical works there were the foundations of the essence of startups, in which the idea, knowledge, technology, innovation and approaches to the role of the state in the regulatory system are of primary importance. The question of a thorough study of the development of startups in the direction of modern philosophy remains relevant.

Keywords: startup, philosophy, idea, life cycle of startups, government regulation

Стаття надійшла до редколегії 30.10.2022

Прийнята до друку 29.11.2022